

музичного мистецтва, які отримують різнобічну музично-педагогічну освіту у вітчизняних закладах вищої освіти.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про освіту» від 5 вересня 2017 року із змінами, внесеними згідно із Законами № 2657-VIII від 18.12.2018, № 2661-VIII від 20.12.2018 / Верховна Рада України, 2017, № 38-39, ст.380
2. Потапчук Т. В. Культурно-індетифікаційна функція освіти / Т. В. Потапчук // [Електронний ресурс] Освіта регіону. – 2011. № 6. – Режим доступу: http://social-science.com.ua/journal_content/176/poli
3. Нагорна Л. П. Національна ідея [Електронний ресурс] // Енциклопедія історії України: Т. 7: Мі-О / Ред.кол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. – К.: В-во “Наукова думка”, 2010. – 728 с.: іл.. – Режим доступу: http://www.history.org.ua/?termin=Natsionalna_ideia

Кравченко О.Д., старший
викладач Полтавський національний
педагогічний університет
імені В.Г.Короленка
(м. Полтава)

САМОАКТУАЛІЗАЦІЙНІ ПРАГНЕННЯ ОСОБИСТОСТІ ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ ЇЇ ЖИТТЄВОГО ПРОСТОРУ

Динамічні трансформаційні процеси сьогодення і породжені ними нові виклики, що постають перед суспільством і кожною людиною, об'єктивно зумовлюють зміну парадигми взаємодії людини зі світом. Її основою сучасні дослідники визнають: відповідальність самовизначення особистості на основі уміння сприймати, вибудовувати та розуміти простір свого буття та себе в ньому; її компетентність у вирішенні проблем і задач, що виникають у процесі життєздійснення, готовність до актуалізації і практичного вияву свого особистісного потенціалу, творчої самореалізації, саморозвитку; і само творення (Асмолов О.Г., Бодальов О.О., Василюк Ф.Ю., Головаха Є.І., Гончаренко Ю.В., Леонтьєв Д.О., Осницький О.К., Титаренко Т.М. та ін.).

Життєвий простір як «феноменологічний і діяльнісний аспект життєвого світу особистості» [2] вибудовується у сукупній множині об'єктивних зв'язків і відносин, в яку включається людина протягом життя, завдяки виокремленню значимих для неї сфер, співвідносно до цінностей і смислів власного життєздійснення. Це стає можливим завдяки розвитку активності, що знаходиться за «порогом ситуативної необхідності» (В.А. Петровський) і яка реалізується не лише у предметних чи комунікативних діях людини, а й, насамперед, у актах її «власної творчої самодіяльності» (С.Л. Рубінштейн), побудови «власних стратегій у житті і діяльності» (К.О. Абульханова), «глибинної само презентації» (Т.М.Титаренко), «само творення» (М.Й.Боришевський). Тобто, життєвий простір особистості — це «місце до-

кладання зусиль людини, спрямованих на осмислену і цільову зміну умов власного існування. ... це базовий психологічний конструкт визначення структури світу, яке будується суб'єктом, виходячи із самовизначення свого місця в цьому світі» [3, 13]. Одним боком він «звернений» до об'єктивно існуючої реальності, а іншим — до безпосередньої суб'єктивності [1] Його творення, структурування і переструктурування людиною протягом життя відображає, з одного боку, суб'єктивно значущі фрагменти її буття, а з іншого — прагнення до саморозвитку і самореалізації нею свого потенціалу.

Потреба в само актуалізації є важливим елементом мотиваційно-ціннісних основ суб'єктності особистості, сформованість якої уможливорює як смислове оцінювання нею власної життєдіяльності, так і здійснення відповідальних вільних виборів [4]. Вона виявляє себе через усвідомлення свого призначення у житті, довіру до світу і до себе, практичну реалізацію життєвих планів, цілеспрямовані дії і акти діяльності по розширенню, збільшенню, покращенню своєї компетентності (само ефективності) у вирішенні проблем і життєвих задач. Намагання людини до ефективного саморозвитку і максимального вияву своїх потенцій корелює зі сформованістю і стійкістю її Я-концепції, розвитком особистісної саморегуляції, особливостями само ставлення, практикою самовиховання і самовдосконалення. Проте визначальною умовою залишається ціннісний вимір життєвих цілей і смислів особистості, які задають психологічну траєкторію її життя.

З метою дослідження особливостей самоактуалізаційних прагнень особистості в зрілому віці ми використали комплексну методика, до якої ввійшли тест САМОАЛ (за Н.Ф.Каліною), ціннісний опитувальник (ЦО) Шварца, методика УСК (Є.Ф.Бажин, Є.О.Голинкіна, Л.М.Еткінд) та розроблена нами анкета для оцінки задоволеності власної реалізованості респондентів у значимих для них сферах життєвого простору.

Найбільш вираженими в системі самоактуалізаційних домагань респондентів є орієнтації на цінності особистості, що само актуалізується (10,3) — істину, добро, цілісність, життєвість, унікальність, досконалість, справедливість, порядок тощо. Це засвідчує прагнення респондентів до гармонійного буття та добрих стосунків з оточуючими. Однакову значимість (8,6) виявлено за показниками шкал «часова орієнтація», «потреба у пізнанні» та шкалою «само розуміння», що дозволяє говорити про зорієнтованість опитаних на вияв себе «тут і зараз», достатню відкритість до освоєння нового і сенситивність до своїх бажань і потреб; найменші показники виявлені за шкалами ауто симпатії та ставлення до людей (6,7 та 7,2 бали відповідно). Це дозволяє говорити про не високий рівень прийняття власного «Я», можливе надмірно критичне ставлення до власних можливостей, що може супроводжуватися невпевненістю у продуктивній реалізації бажаного.

Порівняння особливостей ціннісних орієнтацій респондентів із різним рівнем самоактуалізаційних прагнень виявило істотні відмінності їх структур, що дозволяє говорити про їхній зв'язок. Проте суттєвих розбіжностей у прагненні до само актуалізації респондентів із протилежними характеристиками суб'єктивного контролю нами не зафіксовано. Найбільша різниця середніх показників даних само оцінювання власної реалізованості у значимих сферах життя респондентів із високим і низьким прагненням до само

актуалізації виявлено у сфері творчості і захоплень та сфері саморозвитку і самовдосконалення. Ми усвідомлюємо попередній характер наведених даних і необхідність подальших розвідок у з'ясуванні взаємозумовленості прагнення особистості до реалізації своєї самості і розширення її життєвого простору.

Список використаних джерел

1. Василюк Ф. Е. Психология переживания (анализ преодоления критических ситуаций). — М., 1984. — 200с.
2. Леонтьев Д.А. Психология смысла: природа, строение и динамика смысловой реальности / Д.А. Леонтьев. — М.: Смысл, 2007. — 511с.
3. Соціально-психологічні засади становлення екологічно орієнтованого способу життя особистості: монографія / Ю.М.Швалб, О.Л.Вернік, О.О.Вовчик-Блакитна, О.В.Рудоміно-Дусятська [та ін.]; за ред. Ю.М.Швалба. — Київ: Педагогічна думка, 2015. — 216с.
4. Тітов І. Особистісне становлення дитини: суб'єктний вимір: монографія / Іван Тітов, Ольга Кравченко, Людмила Москаленко; за ред. І.Г.Тітова. — К.: ВЦ «Академія», 2015. — 152с.

Лобач О. О., к. п. н., доцент
Полтавський національний
педагогічний університет
імені В. Г. Короленка
(м. Полтава)

ЕМОЦІЙНИЙ ВЕКТОР ЖИТТЄВОГО ПРОСТОРУ ПІДЛІТКІВ

Сучасна педагогіка ґрунтується на особистісно-орієнтованому підході, спрямованому на включення освітньої діяльності в життєвий світ, життєвий простір особистості, щоб стати не самоціллю, а засобом реалізації її творчих устремлінь у процесі саморозвитку, самовизначення, життєтворчості. «Якщо людина – креативна істота, – пише Т. Титаренко, – якщо вона має сутнісну здатність творити, створювати, то створює передусім світ, у якому живе. Вона сміливо будує власний універсум, свою невеличку затишну планету, про яку розповідав маленький принц у казці А. Сент-Екзюпері. Цей світ у всій його унікальній своєрідності забезпечує людині таке важливе переживання справжньої суб'єктності» [1, с. 68].

Теоретичні основи феномену життєвого простору розроблено у працях К. Абульханової-Славської, А. Адлера, Е. Берна, К. Левіна, П. Сорокіна, С. Рубінштейна, Т. Титаренко, Д. Фельдштейна, Ю. Швалба та ін.; його окремі аспекти розглядали Б. Ананьєв, Л. Анциферова, О. Баришева, Ш. Бюлер, Ю. Гончаренко, Ф. Зімбардо, В. Моргун, Т. Тищенко та ін.; емоційну сферу особистості досліджували Л. Аболін, Г. Бреслав, Ф. Василюк, Л. Виготський, В. Вілюнас, Б. Додонов, О. Запорожець, О. Лутошкін, Л. Славіна, Л. Стрелкова, О. Чебикін, П. Якобсон та баг. ін.